

БАРАБАНЧИКЪТ ОТ СТРОИТЕЛНИТЕ СКЕЛИ

Стефан Коларов

Поколението, към което принадлежи Пеню Пенев, вече навлиза в своята зрелост, прави преоценка на изминатото и сътвореното, дири нови теми и проблем, вълнува се за съдбата на съвременния размирнен свят. А поетът с ватенката, певецът на димитровградските строителни дни и нощи остана завинаги свързан с първите стъпки на големия строителен поход, с началния възторг и ентузиазъм на социалистическото ни развитие. Неговият буен перчем се развяваше в устрема на младежките пориви и мечти. Гласът му проехтя пред марша на бригадирите и строителите, които изградиха първите язовири, основаха града на Димитров.

Като други големи национални поети — Ботев, Смирненски, Гео Милев, Вапцаров — и Пеню Пенев изгоря в пламъка на своето време. Рожба на гневна, неспокойна епоха, той добре разбра и намери своето място в нея. Оказа се готов да поеме непосилното бреме на товара, който времето постави върху плещите му, защото беше кръвно свързан с младостта на социалистическото ни развитие, защото израсна и възмъжа в годините след победата на революцията. Той стана връстник на победите и пораженията, ясно съзнавайки участието си на поет, който трябва да следва острите завои и зигзагите на пътя, по който го тласкаше течението на новия живот. Затова така трезво видя своето място, така точно разбра ролята, която е призван да играе. Неслучайно той най-добре описа жизнената и творческата си съдба:

Не знам ще доживея ли до старини,
не знам дали в ръка с тояжка
ще търся порти и пътека.
Дори да си отида рано — нека!
На мен ми стига, че навреме се родих!
Това столетие сега е мой дължник!
За него с кръв и пот платих,
платил съм всеки негов миг,
платих му приживе.
Аз имам да уреждам с него сметка!
Записал съм я в партийни директиви
и то през всяка нова петилетка
ще плаща с лихвите на моите мечти.

Пеню Пенев дойде в нашата съвременна поезия в период, когато тя се подготвяше за нов идейно-творчески и художествен подем, когато поизлинените пера на редица творци отново се съживяваха за силни и земни поетически из-

живявания. Свободните мирни години на съзидателен труд възвръщаха оригиналната мисъл и завладяващото лирическо чувство. Априлският повеи от 1956 г. с мощна сила отприщи художествената енергия, която следваше устрема на обновеното обществено развитие, на откритите пътища за бъдещи успехи и завоевания. Именно през тази знаменателна 1956 г. излезе първата книга на поета и нейното заглавие беше симптоматично за разбудените духовно-политически и творчески сили на нацията: „Добро утро, хора!“

Верен на най-плодоносните традиции на националната ни поезия, поетът се представяше: „Аз, един от народа“, той се легитимираше без поза и превзетост, поетическото му кредо беше определено от самия живот, от изискванията на деня и в това кѐсо, стегнато стихотворение, поставено в началото на неговата единствена издадена приживе книга, ясно е подчертана основната му принадлежност, изворът на неговия патос:

Не мечтая
 безсмъртие
 и пътища леки,
а ватенка топла
 за зимния ден. —
Безсмъртно
 нека остане
 навеси
построеното
 тук
 от мен!

Подобно на Вапцаров, който в „Огняроинтелигентска“ достойно определяше своето място в живота, неговият следовник искрено търси и намира законната си позиция, от която атакува съвременността. Обладан от колективна радост, и той манифестира задружния стремеж и повеля да се преобрази освободената, измъчена българска земя, на която сега истински стопанин е народът. Затова в неговата „Прокламация“, в „Дъжд на строежа“, „Предмайско“, „Небивала сватба“ и др. ехти общият патос. В лирическия глас на автора отеква мощта на събраното множество, което тръгва напред, което е увлечено от призивите на деня, от гигантския тласък на обновяващия се живот. В неговия поглед се връзват остро суровата правда, необладаният деформиран пейзаж на строителната пролет, делничният шум и в тях той открива темите и проблемите, които го вълнуват, една дивна красота, която винаги ще дразни превзетите естети, певците и поклонниците на тишината и покоя, на уюта.

За младия автор, който е преминал през бригадирското движение, който постепенно е скѐсал с родното село и семейната среда, настъпват трудни, но възторжени дни. Той бързо се опиянява от гигантските крачки на строителството, от бързо променящия се ландшафт край Марица, където десетки съдби се срещат и намират смисъл, откриват свой близък и съкровен свят, където за мечтите се открива необятен терен. В тая гмеж на страсти, неудовлетворени амбиции, скрити желания, разбити сърца поетът намира нужния му богат жизнен материал, от който ще съгражда творбите си. Постепенно от сивата, деформирана маса на безброй млади строители, на скитници или случайни пришълци той извайва с трепетни пръсти многоликия и все пак цялостен и единен образ на Негово Величество Човека. От тая човешка маса, която историята смело беше призовавала да проправи пътищата на бъдното, поетът внимателно съграждаше една личност, която беше призвана да стане водеща, твърда и непримирима по пътя напред.

И като някакъв чудотворец романтичният младеж, чийто неопитен глас тепърва ще възмъжава, от грозната проза на живота промива златните кѐсове на

поезията си, от дразнещия монотонен ритъм на строежа композира новата мелодика на стиха си, трупа опит, открива непознати добродетели и духовна чистота. С интерес той се вглежда във всичко, което кипи наоколо, вслушва се в припрения говор на строителите, чете по брадясалите им лица тайната поезия на мечтите, общува непринудено и непреднамерено с тях. И именно това е, което отделя Пеню Пенев от неговите връстници, което прави участието му на творец единствено и неповторимо.

Още с първите си художествени опити той заживява с трудовото делнично битие на хората от строежите на първия социалистически град у нас, гради неговите основи заедно с младежи, придошли от цялата страна. Той не е случаен пришелец, гост, който търси сурова романтика и бърза да си отиде. За него Димитровград не е забавление, той не е търсач на силни усещания, намерил благодатна почва, подходящо развлечение. Сам поетът се изгражда с тези безименни герои от първите строителни петиетки, много негови черти на характера се формират и каляват при трудните, тежки условия на живот. Възпявайки този динамичен, задъхан ритъм на делниците, той разказва и за себе си, за виденото и преживяното, за своите вълнения и копнежи.

Поетът крачи с маршовата стъпка на времето и преминава през неговия строителен фронт, затова поезията му е „на дните бойната летопис“, тя е „история жива на смели сражения, желязо и въглища, хляб и бетон. . .“ Неусетно развълнуваното море на съвремението го грабва и разлюлените неспокойни вълни го изтласкват на първа линия. Осъзнавайки отговорната мисия на своя талант, Пеню Пенев смело поема предизвикателството, него не го плаши неизвестността. Червеното сияние на революцията го озарява с примера на героите, които са вградили своя живот в основите на днешния социалистически ден и поетът иска да бъде продължител на голямото дело, защитено в битките с врага, преминало през горнилото на борбата. В многобройния колектив на строителите той създава личната си отговорност:

Върху моето рамо кораво
ляга времето с бойни права
и аз имам сто пъти право
да говоря сега за това!

В боен път под небе гръмовито
това право на песен и стряха
завещаха ми тези, които
само двайсет години живяха!

(„На първа линия“)

И без пресметливост, чужд на всякакъв практицизъм и желание за лична облага, Пеню Пенев потъва в сивата скучна пелена на дните, където вместо птички скриптят хаспели, залюбва нежността на бетона, интериора на бараките, тряска на бетонобъркачките, зеещите кофражи. После в тихите смълчани часове на нощта, когато се раждат неговите стихове, много от образите и картините, които поетът рисува, ще бъдат наситени с общото напрежение, изпитано именно в най-напрегнатите строителни мигове, в реалистичния рисунък и лирическия шрих ще се усеща тръпчиво-горчивият привкус на действителността. Ето откъде иде и предметността на изображението, и безхитроостното, спонтанно поетизиране на повседневното и тривиалното, на грубото и външно неизразителното. От гърдите му блика чист възторг, той е готов да благоговее пред сътвореното, да се радва на всеки пореден успех.

Много от стиховете, които Пеню Пенев пише за първите строителни битки, звучат патетично-декларативно, с юношески плам и младежка неопитност, в

тях ярко личат следите на художествената непохватност, често изпъква словесният шаблон. И все пак в тях има нещо много силно и несравнимо — това е чистотата на поетическите възнения. В размислите за задружния труд, в отправените лирически послания до любимата, в спомена за родното село напират свежата и неподправена искреност, долавя се топлотата на едно честно гражданско виждане. Поетът даже решително променя фактите на своята биография под напора на силните чувства, завинаги изпълнили сърцето му, родили се сред лишенията и общите трудности:

Добромирка, прости ми
и чуй:
в оня край ми е
родната радост!
Знам, че
в теб се родих за живот,
първи думи съм в теб изговорил,
но където изграждах завод —
там,
там за полет крила съм разтворил.
Тънки зилове
звънко звънят
към селото, където съм раждан.
Добромирка, срещни си синът —
на Димитровград
новия гражданин.

Това е навярно безпрецедентен случай, когато един поет самоволно се отрича от родното си село, в най-ново време той потвърждава старата поговорка: „Където съм добре, там ми е родината.“ Но в контекста на времето това признание на поета има огромен социално-психологически смисъл, то отразява съществени промени в съзнанието и менталитета на съвременния човек. В стихотворението си „Завръщане“ Пеню Пенев бе един от първите автори, които разкриха началото на миграционните процеси, които през последните години добиха огромни размери, породиха редица размисли.

Това вътрешно сродяване с новото, което настъпва, тази кръвна връзка със социалистическото строителство при автора на „Добро утро, хора!“ е определено от един нов морал, то е продиктувано от възпитаването на нови добродетели, които се създават и изграждат в социалистическия трудов колектив. С верен художнически усет той долови коренните изменения в психиката, в менталитета на българина, който се откъсваше от земята, за да дойде в града, да намери нови условия за реализация. Поетът не идеализира новата личност — самият процес на нейното създаване е сложен, труден, многостранен. Действителността често пъти опровергаваше мечтите, сблъсъкът на старото с това, което иде закономерно, най-силно отекваше в отзивчивото сърце на този, който беше дръзнал да крачи с първите, и го нараняваше до кръв.

Поетът благославяше белите пътеки, водещи към хората, с гордост възпяваше тридесетте стотинки, защитили доблестта на работника, все по-нетърпеливо искаше да види „на мечтите човешки цъфтежа богат“. Явно е, че той отправяше своите искрени привети към бъдещето, но постепенно върху лицето му падаха сенките на настоящето. В призивния му глас почват да се долавят и дрезгавите тонове на тревогата и тъгата. Поетът не само възпява промените в нашия живот, но и се стреми да разкрие цялата диалектическа сложност на новото, да покаже цялата многоликост на трансформационните процеси, обхващали хора и време.

След първата екзалтация и младежка романтика настъпва мигът на отрезвяването, узряват мислите и чувствата на димитровградския поет. Докато в стиховете, които той издава в първата си книга, преобладава призивно-патетичната тоналност — „Музей на строителството“, „Към потомъка“, „Ние от двадесетия век“ и др., — в следващите му творби все повече се засилва вътрешно-изповедното начало. Към основната емоционална оптимистична струя се прибавя още една — на трагичното напрежение. Образната система намира по-голямо разнообразие, обогатява се гамата на настроенятия. Към масовия ентусиазъм се прибавя и чувството за самотност и неразбиране.

В ранните изяви на Пеню Пенев мечтите и бъдещето изместват реалните представи за настоящето. Обладан от висотата на своята пионерска мисия, той пие щастливите глътки на радостта и вдъхновено размахва ръце, приветствайки идния ден:

Утре наистина
по-щастливи
ще бъдат
ония, които
ще дойдат след нас.
Те с възхищение
за труда ни ще съдят
и искрен ще бъде
благодарният глас!
Защото
с пот кървава ний
сега крачим,
пороя на трудното
запришили в яз!
Защото сме
първите разузнавачи
на комунизма
към ранния час!

Непрекипелите сокове на веселието, бодрият ритъм на призива и въодушевлението изпълват стиховете за първите копки, за смелите мащаби на преобразованията, за проектите на новите заводи и блокове. Тук още липсват отровните капки на съмнението, на развенчания оптимизъм, на горчивината от насъбрания опит. Жаждата и волята за щастие ръководят Пеню Пенев и той смело нанася нестройния рисунък на настоящето, опива се от грубите тонове на своята строителна муза.

Но когато подготвя следващата си книга, в стиховете му усещаме и носталгия, и тиха скръб, и тревога. Суровите условия на бита, изпитаната несправедливост, нарастващият конфликт между мечти и действителност снижават патоса, чувствуват се признаци на някакво вътрешно раздвоение и резигнация. В самото заглавие „Когато се наливаха основите“ се долавя тих намек за трудностите, за непреодолените слабости, подсказва се мъчителната участ на този, който е дръзнал да върви пред другите.

С нарастващото драматично напрежение в изживяванията на личността се променя и структурата на стиха, засилва се изповедността, чувствува се личният акцент. Авторът избягва ефектността и драстичната образност, появяват се повече оригинални и находчиво намерени метафори. Някои от споделените размисли звучат като ярки съвременни сентенции, утвърждаващи ново социалистическо битие и нова нравственост:

Героизъм, поклон!
По-добре с празни ръкави,
отколкото с празно сърце!
(„Тринайсет години на поход вървим“)

От времето ставаме като бетона —
заякваме повече ние!

(„Зрелост“)

Ний раждаме волност, но не сме птици
да можем безгрижно сега да летим.

(„Ние от третата петилетка“)

Все повече поетът се чувства „богат на мечти и на радости беден“, а това заостря проблематиката на стиховете му. Открехва се все по-дълбоко неговата душа, той ни прави съпричастни на радостите и грижите си. Както друг наш ярък съвременен творец, Георги Джагаров, който възпя трепетното очакване пред раждането на сина, нарастващото бащинско чувство, така и Пеню Пенев, който дружи и намира подкрепа от своя събрат по перо, разказва за нежните мигове, преди да чуе детския плач.

Показателни са обществената отзивчивост и родолюбивият патос в тези редове, посветени на бъдещата рожба. Следвайки голямата национална традиция, поетът отправя своите думи на завет и обич, на бащина закрила с клетвена звучност:

Все едно
 какво име ще носи
 и дълга ли
ще му бъде пътеката
 в този живот —
но да носи
 заслужено
 името българин,
голямото име на своя народ!
Нека търси
 в труд честен
 на всичко началото,
да знай:
 там е
 на всичко
 призворът жив!
Нека наиде той
 цялото щастие,
 цялото! —
само с цял дял
 човек е щастлив!

Бащиното признание е чуждо на евтин сантиментализъм, на съзливо умиление, изпълнило семейния трепет. В творби като „По-добре не го раждай“, „Въпрос“, „Тясна кухничка в здрач полусин...“, „Другата грижа“ са разкрити съкровени терзания, показани са гражданската отзивчивост и честност. Джагаров размишлява в своята лирика „Защо човек се ражда“. Пеню Пенев също търси дълбокия смисъл на това изключително събитие, извежда го в дълбок социално-психологически план. Той търси съвременните измерения на понятието човек, стреми се да очертае неговото социалистическо съдържание.

Вплитайки мотивите на бащината радост и вълнение, поетът се стреми да постигне едно по-цялостно обобщение на темата за сина, който иде да наследи изпитани, стародавни завети, да продължи делото, което е започнато. Образът на детето се явява като един своеобразен символ на новото, което се ражда мъчително бавно и трудно, но сигурно. Така, както поетите от 30-те години в условията на антифашистката борба — например Младен Исаев — виждаха в образа на детето символ на бъдещето, така Пеню Пенев търси трайно идейно-смислово съдържание в този образ, той поражда ясни и конкретни асоциации.

В бащината одисея на поета, в мрачните размисли, породени от съжителството със съседа бай Ради и неговата жена Тотка, разположили се в огромен празен апартамент, се налага силен нравствен акцент, постига се внушение за реални резултати и за бъдещи перспективи. Характерно в това отношение е стихотворението „На разсъмване“, в което усещаме засиления критичен тон и намираме упованието на автора, издигащ образа на малкия син като надежда, като безспорен аргумент за победата на новото, което ще води неудържимо напред. Автобиографичният елемент не намалява въздействието, напротив — емоционално уплътнява идеята, уплътнява нейната правдивост и жизненост:

Всяка моя мечта е
по-земна от земния свят —
и пространство,
и време
заема тя
в пътя народен!

Погледни! —
като зов,
като знаме,
като плакат —

аз издигам
над път и глави
своя син първороден!

В мотива за раждането Пеню Пенев вижда неудържимия ход на живота напред. Той знае, че неговата младост е била завинаги свързана с едно време, което вече отминава, неговото поколение все повече ще отстъпва от заетата позиция, за да завещае на идващите потомци идеалите си, върховната повеля на социализма — борбата за построяване на комунистическото общество. В редица свои песни поетът се домогва до разкриване на цялата сложност на преходния период, търси ония акценти и образи, които най-пълно биха показали неговото виждане и разбиране.

Стихотворението „Когато се наливаха основите“, едно от най-зрелите и ярки произведения на Пеню Пенев, с художествена монументалност отразява гордото съзнание за изпълнен дълг, за достойно изминат път. Тук авторът говори от името на всички, с които е крачил по стръмните завои на епохата. Както в другите си творби за строителното време, и тук той е неотделим от колективната сила, от масата, която го е издигнала за свой певец. В тая творба се чувства голямо сходство на мислите и настроенията с Вапцаровата „История“, темата също е еднаква. И Пеню Пенев разговаря с историята, търси утеха от нейната справедлива присъда.

Както Гео Милев във финала на своята прославена поема беше дал израз на вярата си в бъдещето чрез условно-метафорична образност, така и димитровградският поет вижда в своето въображение онова настъпващо време, когато „хората ще бъдат вече други и друг — денят на бащиния праг“. В основната емоционална струя се примесват твърда маршова звучност и тих копнеж, при-

живност и нарастваща тъга. Някогашната пламтяща буйна патетика отстъпва на вгълбения размисъл. От илюзорната картина на бъдещето поетът постепенно възстановява с реалистична сила своята съвременност, придавайки ѝ нужната конкретно-историческа значимост. Думите му отекуват с простота и откровеност:

Как двадесет и пет годишни бяхме,
а нашата коса се посребри,
как не за дребно щастийце вървахме
по първата роса в зори. . .

Потомци, вий напразно ще се ровите,
докрай едва ли ще узнайте вий,
когато се наливаха основите —
какъв живот живяхме ний!

О, колко трудности за нас дойдоха!
Завидна беше нашата съдба!
Ний не живяхме дни, епоха —
борба живяхме ний, борба!

В подтекста на творбата открито се долавя и драмата на поета. В това бурно време са изпепелени много от неговите сили и надежди, завинаги са погубени лъжливите илюзии да се достигне изведнъж до крайната цел. С парливата болка на зрелостта Пеню Пенев разбира, че още много поколения ще хвърлят усилията си, за да приближават човечеството до желания блян, до примамливия бряг на комунистическия ден.

Той продължава да пише стихове, които разкриват проявите на новото в живота, като е готов да полемизира, да атакува всеки, който се опита с аргументи да обори неговите прозрения и очаквания. Изправен лице срещу лице с бурите на неспокойния XX век, поетът е повелителен и непримирим: „Хора, на път!“, „На пост, поколение!“, „Прслетта на хората“, „Здравей, майска пролет“. . . Трезво и убедително той отстоява своето мнение: „По дяволите празните думи, лесната слава! Сит е на думи светът!“ Критичните нотки издават сложното вътрешно състояние.

Задълбочава се и лиричната драма в неговия неспокоен живот, упованието в любовта сега става излишно. Чувството за самота, познато на всеки творец, неочаквано се засилва. Като човек Пеню Пенев съчетава в своя характер редица крайности, които за много от неговите близки и познати остават неразбираеми. В онова време на преобразования, на търсения и обществени промени, на създателят патос и гневно отрицание на миналото остават неизживени много предубеждения. Мотивът за безизходността изпълва интимните признания, внася мрачни песимистични тонове в редица стихове. Поетът остава насаме със своя единствен събеседник: „Здравей, чаша! Ний пак сме сами!“

Редица стихотворения са показателни за състоянието, в което изпада поетът. Много от тях завладяват с искреността си, с неподправената простота на изказа, с лиричния рисунък. В своята поезия Пеню Пенев многократно използва образа на п ъ т я, който сумира идейно-художественото му виждане и разбиране за движението във времето, за непрестанния ритъм на живота, за богатството на съвременната личност, за нейната духовна извисеност и стремителност към далечното и непознатото. А ето стихотворението „Пътека“ зазвучава с една изненадваща крайност в трактовката на обикнатия образ. Пронизва гласът на поета, който някога ни пленяваше с дръзки зов, с мобилизиращия вик. Сега гаснат жизнените нотки, изчезват желанията, покрусата добива трагичен размер:

Всеки своя пътека си има,
всяка бърза и търси човека. . .
И аз имах пътека любима,
и аз някога имах пътека!

Още крачка — и ето го края! —
Извървяна е тя, извървяна. . .
Какво с мене ще стане, не зная,
но едва ли пак пътник ще стана!

Много мили неща аз разлюбих,
дори погледа кротък на мама.
Имах всичко. . . и всичко загубих —
няма щастие, щастие няма!

Образът на майката се явява само за да подсили внушението, че връщане назад е невъзможно. Нещо повече — в „Злочеста песен“, обзет от задушаваша скръб и песимистична депресия, Пеньо Пенев изрича изумяващи със своето отчуждение слова:

Кажи, немилостива и жестока,
кажи защо ти, майко, ме роди?
За моя земен дял и жал дълбока
завинаги проклета триж бди!

И други наши поети са изпадали в подобно трагично състояние — в интимната лирика на Асен Разцветников, в неговия „Двойник“ ясно е показано крушението на жизнения и творческия идеал. В тъжната поезия на Димитър Бояджиев звучи тънката и жестока лира на скръбта. Страданието при Яворов достига космически размери. При Пеньо Пенев поляризацията на чувствата, рязката промяна на настроенятия отразява сложния психически строй на неговата личност. Обхванат от меланхолията, от апатията, с болезнена чувствителност отреагирва той всеки контакт с действителността, всяко свое несъгласие или крах. В „Тъжна неделя“, „След залеза. . .“, „Злочеста песен“, „Поръчение“, „Жребий“ са разкрити лутанията на една душа, която е наранена дълбоко и неизлечимо.

Сам поетът прави сериозен опит да разтълкува своята драма, да покаже истинските причини за нея в най-зрялото си и ярко произведение — поемата „Дни на проверка“. Тя се явява като едно силно, разтърсващо обобщение на извървения път, като честна и проникновена изповед за неговия човешки жребий. Размислите са опалени от живожарищата на вътрешното напрежение и страдание, изпъкват с неподправената си искреност и сърдечност. Творбата отразява емоционално-нравствения катарзис на личността, разпъната между своите трудни посоки на търсения и лутания, на грешки и благороден копнеж. През мъката и разкаянието напират здравите сили в неговата душа, които отстояват непроменената гражданска позиция.

В „Дни на проверка“ скръб и истина сякаш са синоними, поетът страда, защитавайки правдата на своето време и честта си на творец, крепко свързан с народа и строителството на новия живот. С открити, чисти очи той гледа на постигнатата висота и на прегрешенията, спомените от вчерашния ден парят в гърдите като живи, незагасващи възгледи. Още в самото начало на поемата се налага откровеният разговор с майката. Нейният образ тук се явява като силен символ на добротата, носи ореола на истината, въпреки изречените срещу нея остри думи сега тя пак е последен утешител. Съмнението в душата на поета подсилва разкаянието му, но той не изпада в безволев хленч, съумява да се издигне над тривиалното и ефимерното, да запази нужното достойнство:

Грижовна моя! Питаш ме защо съм омрачнял,
защо съм бавен и суров, и тъжен днес —
какво душата ми зачерни и печали?
На лакът ли съм спал нощес,
спана ли на сърцето ми е спала,
сърцето жалба ли не може да прежали?
Недей ме пита! Замълчи!
За пътя извървян, за моята безмилостна тегоба
не всеки има майчините укорни очи.
Не позволявай дребничката хорска злоба
да ме досегне със злорадо съжаление!
На лицемерно утешение
за мръсните ръце
усойната ми мъка няма рамо!

Въпреки композиционната нестройност на „Дни на проверка“ в нея откриваме стилистична последователност и художествена пълнота. Особена роля играе неколkokратно вплитаният диалог, което придава на авторовата изповед по-голяма раздвиженост и социално-тематична многоизмеримост. Пеню Пенев се стреми да излезе от своите терзания и да насочи поглед към големи и ярки проблеми на съвремението, той не превръща личната си драма в обикновен последен епизод на късия си път, а иска да намери нужния обществен резонанс на размислите си. Това е, което прави поемата обществено значима и силна творба, една от най-добрите поеми в съвременната ни поезия.

Някои от признанията на поета добиват обобщаващ смисъл, те разкриват обществено-социалния контекст на неговата драма:

В мен срещата на две епохи стана,
ехтя у мен двубоят ни жесток!

С човешка искреност авторът споделя съмненията и терзанията си, без да се затваря в тесния кръг на неразрешените лични проблеми. Той сякаш доказва думите на Горки, че „поетът е ехо на света, а не само бавачка на своята душа“. Неговият въпрос печели доверие: „Ще разбереш ли моята тревога, поколение?“ Изстраданите истини на времето са преплетени в горестната изповед на поета, докрай той остава защитник на истината. Въпреки дълбокото си страдание той брани нравствената чистота на своя глас, здравите морални сили, които е възпитал в най-трудните сурови дни на възмъжаване.

Зрели, дълбоки са мислите, проверени в живота:

През огън минал, връщам се — стомана!
Стоманата и тя омеква при закалка!

По-нататък той продължава:

В живота, от тревоги още гърбав, претоварен,
ний всеки ден по мъничко изгаряме.
И някои са уморени рано, много рано —
от темпове, събрания и планове.

По вапцаровски Пеню Пенев разсъждава за бързотека на живота, за нравствено-психологическите промени в личността, без да идеализира извървения път, без да позволява фалшиви нотки да звучат в неговия глас. Той крачи „на деня по острия чакъл“ срещу насрещните ветрове, не търси завет, а поема ударите открито, като в истински бой. Затова полемизира с всичко назадничаво и ретроградно, с онези самодоволни люде-хлебоеди, чужди на смелите мечти и възвишените цели

неизпитали на времето голямото вълнение. Болезнен е този спор, той дълбоко наранява душата на поета, в която са се събрали тежките облаци на сложни драматични вълнения.

Учейки се от големия съветски поет Маяковский, нашият певец на димитровградското утро изживява подобни съмнения и разочарования, каквито изживява и авторът на „Хорошо“ и „Ленин“. Мощният силен глас на Маяковский се разбива във вълнолома на времето. Подобна е участва и на неговия близък другар и приятел, един от най-големите лирици, Сергей Есенин. Десетилетия по-късно в една нова битка за социалистическото бъдеще изгоря и Пеню Пенев. Поетите, които дръзнаха да крачат с първите, да пеят за пролетта на социалистическия живот, не дочакаха тихата и спокойна есен, родила големите, тежки плодове, върховете завоевания.

Във финала на „Дни на проверка“ обаче поетът-строител много ясно е определил своята истинска участ, с удивителна прозорливост, която в същност е присъща на всеки голям талант, той съзнава своята истинска мисия, ролята на поетичното си дело:

С протегнати ръце,
с отворени очи ще си умра.
И след смъртта ми към зорилата зора
ще гледат моите очи,
ще гледат дотогава —
и моята душа ще бъде будна,
дорде, поела по посока права,
премине най-подир Съдбата многолюдна
на всички трудности през прохода.
И пак ще бъда като барабанчик в похода,
и пак ще водя маршовата стъпка на родината —
аз, глас и съвест на епохата!

Някога видният съветски критик Луначарски беше писал: „Поезията не може да не бъде поезия на своето време и е длъжна да бъде такава. Но този, който изразява чертите на своето време, сродяващи го с бъдещето, се оказва безсмъртен.“ Тези думи са особено валидни за Пеню Пенев. Като много от най-големите ни национални поети и той умря много млад — ненавършил тридесет години — и с това продължи тази злокобна традиция до наши дни. Но творил и израсъл в едно величаво време, той си извоюва правото да бъде негов барабанчик и певец.